

Bilimsel Yayınlarda Dil

M. Orhan ÖZTÜRK

Giriş

Bilimsel düşünmede ve çalışma ürünlerinde uyulmak zorunda olunan evrensel bilim kurallarının yanı sıra, şu niteliklerin de bulunması gerektiğini hepimiz kabul ederiz sanırım: İletilemeyen düşünce ya da bilgi, düşünce ve bilgi sayılamaz. Bilimsel düşünce ya da bilgi herhangi bir biçimde iletilirken, **anlaşılabilir, yazılıp okunabilir, yayınlanabilir, öğretilebilir olmalıdır**. Dil olmadan hiçbirisi gerçekleşemez, hepsinin niteliği dile dayanır. Genellikle, bilimsel bir çalışmada denek seçimi, karşılaştırma kümeleri, gözlem, deney, değerlendirme yöntemleri, ölçüm, istatistik ve daha birçok kural öğretilmeye çalışılır. Fakat dil ve anlatımla ilgili bu yalın zorunluluklar üzerinde pek durulmaz.

Dil, bilimsel çalışmalardan da önce çocuğun bilişsel yetilerinin gelişmesi, olgunlaşması açısından büyük önem taşır. Dil düşünceyi yalnızca taşıyan ve ileten bir araç olmayıp, düşünceyi yeniden yapılandıran, onu tamamlayan temel bir işlevsel yapıdır (Wilson A, Weinstein L 1990). Hem insanın evrimsel-kalıtımsal yapısı gereği olarak, hem de çeşitli toplumsal ve biyolojik uyaran besileri ile beyin gelişmesinin gençlik çağına dek sürdüğü, beyin, dilin ve bilişsel yetilerin bu gelişim boyunca sürekli etkileşim içinde olduğu bilinmektedir.

Dil sorununun, aslında toplumun her kesimini yakından ilgilendiren önemli bir kimlik sorunu olduğu da bir gerçektir. Fakat ben konuyu bir bilim ve öğrenme sorunu olarak işlemeye çalışacağım. Bunu yaparken mesleğim gereği daha çok tıp dilinden örnekler vereceğim.

Bilim Dilinde Anlaşılabilirlik ve Yabancı Terimler Sorunu

Sorun yalnız Türkçe'ye özgü değildir. Batı ülkelerinde 16. yüzyıldan sonra bilim dili giderek Latince'den uzaklaşmış olsa bile, 20. yüzyılın ortalarına dek eski Yunanca ve Latince

Prof. Dr. M. Orhan ÖZTÜRK

Türkiye Bilimler Akademisi Şeref üyesi, H.Ü. Tıp Fakültesinden emekli. - ANKARA

köklerden türetilmiş terimlerle dolu anlaşılması kolay olmayan bir bilim dili egemendi. Tanınmış İngilizce tıp dergilerinin editörleri, dergilere gönderilen yazıların çoğunda bozuk bir dil yanı sıra karmaşık, anlaşılmaz bir dil kullanma eğiliminin sık görüldüğünü yazmaktadırlar (Chricton 1975, Dixon B (1993), Evans M (1992), Evans M (1994), Fowler NO (1979), Fulginiti VA (1983), Gregory MW (1992), Ingelfinger FJ (1976) Lock SP (1976), Morgan PP (1985), Strasburger VC (1985). Birkaç örnek vermek isterim:

New England Journal of Medicine'in eski editörü Michael Chricton şöyle yazıyor (1975): "Tıp yayınlarının çoğu zor okunuyor. En basit kavramlar bile üstülü örtülü biçimlerle ifade edilmektedir. Yazarların tutumları sanki, göz kamaştırıcı bir bilgi zenginliği ve bilimsel keskinlik ile okuyucuyu şaşırtmaya, gizemli bir hava vermeye yönelik gibi görünmektedir. Yazarlar, sanki okuyucuyu şaşırtmak ve onları anlaşılmaz bir gizem içinde bırakmak amacı ile yönlendiriliyorlar. Konuya bu açıdan bakarsak, tıbbi makaleler ve bildirimler bir anlam kazanıyor. Eğer yazarlar bu makalelerde gerçekten doğru anlaşılmayı isteselerdi ellerinden geldiği kadar yalın bir dille yazarlardı ve düşüncelerini belirsizlikten en uzak, en açık biçimde ifade ederlerdi. Oysa ki bunun tam karşıtını yapıyorlar. Okuyucuya iletmeye çalıştıkları, makalelerinin başlığına uygun bir şey değil, kendilerinin derin bilimsellikleri (scientificness) olmaktadır."

JAMA'da çıkan bir editör yazısında Strasburger (1985) "Bilimde zayıflık yazıda zayıflık ile birlikte gider" diyor ve ekliyor: "Tıp yazılarının çoğunun düşük niteliği artık yaşamda doğal bir gerçek gibi kabul edilmektedir." Kanada Tıp Birliği Dergisi bilimsel editörü P.P. Morgan (1985) "İyi bir yazı stili için yazarın ne söylemek istediğini açıkça düşünmesi, ve hem iletmek istediği konuya, hem de okuyucuya uygun sözcükler ve sözdizimi (sentaks) geliştirmesi gerekir...Uygun bir stilin araştırılması bilimde gerçeğin araştırılması gibidir." diyor.

Gene, Amerikan Çocuk Hastalıkları dergisinde çıkan bir önyazıda V.A.Fulginiti (1983) şöyle yazıyor: "İletiniz açık, kısa ve doğru olmalıdır. Tıp yazılarının açık olmayışı sıklıkla haklı olarak eleştirilmektedir. Okuduğum yüzlerce tıbbi yazıda temel fikrin fazlaca bulanık olduğunu gördükçe, bunları anlayabilmek için harcadığım çaba yüzünden kendimi engellenmiş, öfkeli hissettim. Kimi durumlarda, değerli makaleler okunmadan bırakılıyor..."

İngilizce ve Türkçe dergileri bir miktar izleyebilen ve 15. Yılı içinde olan Türk Psikiyatri Dergisi'nin ilk sayısından beri gönderilen yazılarla yakından ilgilenen bir yayın yönetmeni olarak yabancı editörlerin bu sözlerinin, Türkçe makaleler için de fazlasıyla geçerli olduklarını gözlemlemekteyim.

Görülüyor ki editörlerin, **açıklık-yalınlık-kısalık-akıcılık-doğruluk-tek anlamlılık** (yani farklı anlamlara gelmemek) biçiminde özetleyebileceğimiz nitelikler için yazarları birçok kez uyarılarına karşın karmaşık, anlaşılması zor dil sorunu süregelmektedir. **Nature** dergisinde çıkan "Gösterişli Düzyazıların Bulaşıcılığı" başlıklı yazısında Martin W. Gregory (1992) şöyle yazıyor: "Yüzlerce yıldır bilim insanları, açık bir dille yazmaları için bombardıman edilmiştir. Okunmaz düzyazıların bu sorunu bir kalemde kolayca çözülebilecek iken, neden bu uyarıların hiç bir etkisi olmamaktadır? "

Yerli ya da yabancı tıp dergilerindeki makalelerde okumayı, anlamayı zorlaştıran ve en sık görülen özellikler şöyle sıralanabilir: **zayıf sözdizimi (sentaks), uzun cümleler, gereksiz tekrarlar, söz kalabalığı, aşırı soyutlama, bir cümlenin içine birçok ileti ya da bilginin sıkıştırılması, konu dışında kalan bilgi ya da görüşleri katarak uzatma, klişeler, fazla yabancı sözcük ya da terimlerle doldurulmuş özel tıp dili (jargon).**

Bunların yanı sıra okumayı ve anlamayı çok zorlaştıran ve son 20-30 yılda giderek artan bir yazı özelliği de büyük harflerle verilen kısaltmalar ve iki sözcük ya da terimin baş harflerinden alınarak üretilen sözcüklerdir (akronimler). Bütün bu özellikler şu ya da bu biçimde İngilizce tıp dergilerinin editörlerince belirtilmektedir. Yüzeysel kişisel izlenimlerim Almanca ve Fransızca tıp dergilerinde de aynı sorunların olduğu yönündedir. Bunlara Türkçe yayınlarda sık görülen çeviri havası taşıyan dil çarpıklığı sorununu da eklemek gerekir.

Bilindiği gibi, 16. Yüzyıldan önce tıp dili Avrupa'da genellikle Latince idi. Halkın dili ile din ve bilim yapılmaması, eğitilmemesi, halk tarafından anlaşılması gerekiyordu. Büyüsel gücü olan hekim toplumdan ciddi biçimde soyutlanmış gibiydi. Batı ülkelerinde, Rönesans ile birlikte bilim dilinde ulusal diller giderek daha çok kullanılır oldu ve bu ulusal diller zaman içinde bilimsel dil olma niteliğini de kazandılar. Ancak, yeni kavramlara ve buluşlara terim bulmak için Latince ve eski Grekçe'ye dayanma eğilimi 20. Yüzyıl başlarına dek sürmüştür.

Günümüzde, çoğu yeni buluşların ve bilimsel gelişmelerin gerçekleştirildiği Batı ülkelerinde, artık geçen yüzyılda olduğu gibi, terimler Latince ve Yunanca köklerden türetilmemektedir. 20. Yüzyılın ikinci yarısından beri Batı ülkelerinde yalın halk dili kullanma akımı giderek büyük bir ivme kazanmıştır. Bu ülkelerde bilim adamları, anlamayı, öğrenmeyi kolaylaştırmak amacı ile, yeni buluşları için daha çok kendi öz dillerinden, günlük halk dilinden sözcükler alarak bunlara terim niteliği kazandırmaktadırlar. Beğensek de beğenmesek de, bugün bütün dünyadaki bilimsel yayınlarda en çok alıntılar İngilizce

yayınlarıdır ve bu dilde yalın sözcüklerin terim olarak kullanıldığını gösteren sayısız örnek bulabiliriz. Bu değişimin, bilim eğitimi daha kolaylaştırdığına ve bilim dilini daha anlaşılır bir duruma soktuğuna inanıyorum. Tıpta, biyolojik bilimlerde, fizik, kimyada, uzay biliminde, bilgisayar dilinde artık bir çocuğun anlayabileceği dilden terimler üretilmektedir. Böylece, bilim adamının eski çağlardan kalma, dili ve uygulamaları ile gizemci olan dokunulmazlığı, anlaşılabilirliği de ortadan kalkmaktadır. Giderek, bilim dili ile halkın konuştuğu dil birbirine yakınlaşmakta ve "evrensel bilim dili" görüşü de geçerliğini, dayanağını kendiliğinden yitirmektedir.

Bütün bu olumlu gelişmelere karşın, yukarıda belirttiğim gibi, özellikle tıp dergilerinde yayınlanan birçok makalede dil açısından anlaşılma zorluğunun sürdüğünü görüyoruz. Ülkemizde eskiden olduğu gibi, bugün de bilim dilinde yaygın bir yabancı sözcük ve terim düşkünlüğü ile birlikte, bilimsel yazılarda zor anlaşılır ya da anlaşılabilir olma eğilimi sık gözlenmektedir. Bu eğilimi yalnızca bilimdeki eğitim ve yazma alışkanlıklarına, yabancı dili iyi bilmemeye, dilde özensizliğe bağlayamayız. Eğitimin kendi kendisini anlaşılabilirliğe, dilde özensizliğe sokmasının altında başka etkenler aramak gerekir. Bu bildiriye, daha çok Türkçe tıp yayınlarındaki gözlemlerime dayanarak, bu karmaşıklığın, anlaşılabilirliğin ve yabancı sözcük kullanma düşkünlüğünün altında yattığını varsaydığım birçok neden arasında iki temel nedeni açıklamaya çalışacağım.

Ülkemizde bilim dilinde yabancı sözcük, terim kullanma ve anlaşılabilir yazmak düşkünlüğünün nedenleri

- Eski çağlardan kalma büyüsel düşünceye dayanma eğiliminin bilimde de gizli biçimlerde süregelmesi.
- Özerk, açık, eleştireci, araştırmacı düşünme yetisinin çocukluktan başlayarak kısıtlanması ve söndürülmesi.
- Kültürel etkenler (kültür emperyalizmi...)
- Akademik yükselmelerdeki beklentiler, ölçütler
- Kişisel, durumsal etkenler (yetersizlik duygusu, öğrenim ve araştırma olanaklarının yetersizliği.....)
- Politik (Dilin siyasileşmesi)
- Ekonomik nedenler (Pazar ekonomisine dayalı etkenler)

Bu nedenler arasında ilk ikisinin gerçek neden olabileceğini, öbürlerinin ise belki de ilk ikisi yüzünden ortaya çıkan etkenler olabileceğini düşünerek ben özellikle ilk iki nedenin üzerinde durmak istiyorum.

Tıp Dilinde Büyüsel Düşünce

Sözlerin, sözcüklerin büyü gücü olabileceği inancı çok eski çağlardan beri vardır. Bir sözcüğe anlamının dışında bir güç, bir üstünlük sağlayan örnekler belki her dilde bulunabilir. Dinsel, yarı dinsel inançlarda, ruhsal bir bozukluk olan saplantı-zorlantı hastalığında (obsesif-kompulsif bozukluk)düşünceye ve sözcüklere, doğa-üstü büyüsel bir güç yüklenebildiğini biliyoruz. Düşünülen bir istek, söylenilen bir sözcük kişinin zihninde öldürücü olabilir, ölümden kurtarabilir. Örneğin, toplumda çok yaygın olan "maşallah" sözcüğü güzel sağlıklı bir çocuğu göz değmesinden koruyabilir. Sözcüklere bu türden büyüsel güç yüklenmesi bireyin ve toplumun inançlarına bağlıdır, bilimsel düşünce ile bir ilgisi yoktur. Ama, bilimsel sözcüklere, terimlere içerdikleri anlamın dışında bir güç, bir yetki yüklenmesi bilimsel olarak nasıl açıklanabilir?

Büyünün özü inanca, anlaşılmağıza, yani gizemciliğe dayanır. En eski bilimlerden astronomi, hekimlik, kimya gibi bilim dalları eski çağlarda büyük oranda inanç ve büyücülük ile iç içeydi. Bilimsel düşüncenin, bilimin ve bilim dilinin o çağlardan beri geçirdiği aşamaları burada, bu seçkin topluluk önünde anlatmaya çalışacak değilim. Özünde bu gelişme, inanca dayalı gizemci, büyüsel düşüncenin egemenliğinden, akla, sorgulamaya, araştırmaya dayalı bilimsel düşünceye ulaşmanın uzun, zaman zaman da trajik öyküsünü içerir.

Büyüsel düşüncenin en azından ülkemizde yapılan yayınlardaki yerini ele alarak bu konuyu Türkçe açısından açıklamak istiyorum.

Türkçe Tıp Dili

Aydınlanma gemisini yüzyıllar önce kaçıran ülkemizde bilim dilinde Arapça'nın egemenliği 1932'lere dek sürdü. Bir örnek olarak Türkçe tıp dilinin son yüz altmış beş yıllık tarihine bakacak olursak düşündürücü bir öykü görürüz (Osman Şevki 1929). İlk Türk tıbbiyesinde eğitim önce İtalyanca ile başladı (1827). Eğitim bu dille yürütülemeyince 1838'de Mektebi Tıbbiye'yi Adliye'yi Şahane'de Fransızca eğitime geçildi. Otuz yıllık bir tartışma ve savaşımdan sonra 1866'da sivil tıp okulunun kuruluşu ile Osmanlıca eğitim başladı. O dönemin Türk hekimleri büyük bir coşku ile her yabancı terime Arapça ve Farsça'dan türetilmiş, uydurulmuş sayısız terim buldular; derslerinde, yazılarında bunları kullandılar. Bu savaşımın temelinde bilim dilinin anlaşılabilir, öğretilebilir olması düşüncesinden çok, gelişmekte olan ulusalcı akım yatıyordu. Atatürk'ün 1932'de başlattığı dil devrimi bilim

dilimizi kuşkusuz çok değiştirmiştir. Bir bakıma Avrupa'da 16. Yüzyılda başlayan ve yüzlerce yıl süren bilim dili evrimi ülkemizde 1932'den sonraki yıllarda hızlı bir devrim niteliğinde gerçekleşti. O zamandan günümüze dek, politik akımlara bağlı gerilemelere karşın, bu hızlı gelişme ile 1990'larda bilimsel yazılardaki Türkçe oranı%75-85'i buldu. Günümüzde, Türk dilinde en karmaşık tıbbi bilgiler ve kavramlar büyük bir verimlilikle anlatılabilmekte, öğretilenmektedir. Türkçe, matematiksel nitelikli grameri, ön ve art eklerle inanılmaz sayıda sözcük ve terim üretme yetisi ile gelişmeye çok yatkın bir dildir. Bin yıldır oldukça ağır biçimde itilmiş, hatta Osmanlı döneminde horlanmış olmasına karşın, son 70 yılda gösterdiği gelişme ve Türk dili üzerinde yapılmış olan bilimsel çalışmalar, Türkçe'nin "biçim özellikleri, yapısı dolayısıyla değişik kavramların anlatımına, yeni ve yabancı kavramların karşılanmasına çok elverişli bir dil" olduğunu artık yeterince kanıtlamıştır (Aksan 1987, Aksan D 1990, Aksoy ÖA 1982, Özdemir E 1973, Sayılı A 1978). Bu olumlu gelişmelere karşın ülkemizde, bilim dilinde, özellikle tıp dilinde yabancı sözcük ve terim kullanma merakının oldukça yaygın biçimde sürmekte olduğu da bir gerçektir. Son yıllarda çıkmış genel tıp ve psikiyatri dergilerini gözden geçirince Türkçe düşünme, anlatma, yazma bilincinin yeterince yerleşmemiş olduğunu açıkça görebiliriz. Yabancı sözcük ve terim kullanma düşkünlüğünün yanı sıra, yazılarda ilginç, çapraşık bir anlatım biçimiyle de sık karşılaşmaktayız. Yayınlanan yazıların çoğunda gözden geçirilen kaynaklar genellikle İngilizce yayınlardır. Bunlardan aktarma yapan yazarlar sıklıkla bu kaynaklardan çıkarılacak bilginin özünden çok, yabancı dildeki metne kendilerini kaptırıyorlar. Bu yazılarda yabancı kaynağın anlatım biçiminin ve dil yapısının da Türkçe'ye aktarılmaya çalışıldığını görüyoruz. Ortaya çeviriye benzeyen, fakat çeviri de olmayan çapraşık bir dil çıkabiliyor. İlginçtir, kullanılan kaynaklarda İngilizce'nin günlük halk dilinden alınıp terim olarak oturtulan yalın sözcükler hiç çekinmeden Türkçe yayınlarda kullanılabilir. Şimdi terim olarak oturmuş görünen bu sözcüklere karşılık önerilince, İngilizce'deki sözcüğün artık terim olması nedeniyle bu önerilerin yeterli olmadığı söylenebilir. Yani, kimi çevrelerde, İngilizce'deki yalın bir sözcüğe terim olmak hakkı tanınmıyor, Türkçe'deki belki de daha uygun bir sözcüğe bu hak tanınmıyor. Türkçe yalın sözcükler bilim diline yakıştırılmıyor. Açıkça büyüsel düşünce örneği olan bu tutum, yabancı dil bilenlerde, bilgili, yetenekli kişilerde de görülebilmektedir.

Türkçe karşılıkları kolayca bulunabilen sayısız sözcük ve terimden rasgele örnekler: short-wave (kısa dalga), sharp-wave (keskin dalga), turnover (dönüşüm), release (salıverme), reuptake (geri alım), off and on effect (aç-kapa etkisi), rapid-eye-movements (REM) (hızlı göz hareketleri), borderline (sınırdaki), rebound (geri tepme), kindling (tutuşma), relapse (depreşme), diaper rash (pişik), kriter (ölçüt), heterojen (çeşitli) ve daha birçokları...

Şimdi, anlaşılmaazlığın ve yabancı sözcük, terim düşkünlüğünün kökenlerinden ikincisine geçmek istiyorum.

Bilim Dili ve Özerk Düşünebilme Yetisi

Çocukta 2.5-3 yaşlarında, beynin hızlı gelişmesine koşut olarak devinim, dil ve bilişsel yetilerdeki çok hızlı gelişmeyle birlikte sürekli soru sorma, bilme tutkuau (tecessüs, merak, curiosity) başlar ve bu tutku 4-5 yaşlarında doruğuna varır. Bu yaşta çocuk, fiziksel ve toplumsal çevresinin çapını hızla genişletirken, kendi bedeninden yıldızlara, sonsuzluğa dek bilmek, öğrenmek ister (Erikson EH 1965). Bu bilme tutkusunun temelinde, büyük oranda, insanoğlunun evrimsel-kalıtımsal gelişme, değişme gizilgücü yatmaktadır. İnsan kişiliğinde özerk ve bağımsızca girişim yapabilme duygusunun temelleri çocukluğun bu evresinde atılır. Dilbilimcilere göre, evrendeki nesnelere bellekte daha kolay tutulmasında, nitelenmesinde, nesnelere ve olaylar arasında ilişki kurulmasında, genel kuralların açığa çıkarılarak sorun çözme işlemlerine aktarılmasında sözlendirmenin büyük yeri vardır. Bu konudaki çalışmalar, sözlendirmenin en etkili olduğu yaş diliminin 4-7 yaş arası olduğunu göstermektedir (Şahin N 1978). Ama, insanın daha doğuştan kazanılmış bir çok yetileri, ancak uygun bir toplumsal ortamda uygun etkileşimlerle beklenen düzeye erişebilmektedir. Uygun toplumsal ortam bulunmadığında bu yetiler giderek cılız kalmakta, sönebilmektedir. Bilme tutkusunu (tecessüs, curiosity) küçük, narin bir bitkiye benzeten Einstein, bu bitkinin "en önemli gereksiniminin, uyarılar yanı sıra, özgürlük" olduğunu söyler (Andreasen NC, Black DW 1991). İşte bu dönemde toplumumuzdaki çocukların aile içinde ve dışında yetiştirilme ve eğitim biçimlerine bakacak olursak, soru sorma, bilme tutkusunun çok değişik yollardan etkili biçimde baskılandığını, hatta büyük oranda söndürüldüğünü görürüz. Çocuğun merak eden, atılgan girişimleri çeşitli korkutmalar, şakalar ve sınırlamalarla durdurulmaktadır. Geleneksel kesimden çağdaş kesime doğru bu baskılaşma giderek azalsa bile, ailede ve okulda, çocuğa özgür ve özerk öğrenme, düşünme merakını aşılamaayan, özerk kimlik gelişimini desteklemeyen, sorgulamadan öğrenmeye dayanan yetkeci bir eğitim dizgesinin baskın olduğu bilinmektedir. Evreni ve insanı soruşturmayaayan, insanın araştırmacı yönünü sınırlayan inançların da yaygın olduğu bir toplumda özerk ve özgür düşünmenin toplumsal bir değer olarak yerleşmesini, köklü bir kişilik özelliği olmasını bekleyebilir miyiz?

Sonuç, ülkenin en zeki ve çalışkan gençlerini toplayan en seçkin üniversitelerde bile çoğunluğu soru sormayaayan, sınav korkusunun dışında özerk öğrenme merakı taşımayan, derslerde ve kitaplarda verilen bilgileri kendi özerk eleştirisi, tartışma süzgecinden geçirmeyen, ezberci, aktarmacı, bir **öğrenci** ve **öğretici** topluluğunun oluşmasıdır. İşte ülkemizde bilimsel yayınlarda dili, anlatımı karışık, yabancı sözcük ve terimlerle dolu

yazıların sık görülmesinin ikinci temel nedenini özerk düşünme ve öğrenme yetisinin çocukluktan başlayarak baskılanmasında görüyorum.

Bilim adamlarının ve aydınların yabancı dil düşkünlüğünün ve bilgiyi yeterince özümsemeden aktarma eğiliminin altında yatan öbür etkenlerin önemini küçümsemek istemem. Örneğin, son zamanlarda yaygınlaşan kısa ve kolay yoldan yapılan yayınlarla akademik yer edinebilmenin, bir bilim alanında ya da yabancı dilde iyi yetişmemiş olmaya bağlı yetersizlik ve aşağılık duygusunun, öğrenim ve araştırma için olanak yetersizliğinin, serbest pazar ekonomisindeki dil değerlerinin ve siyasal etkenlerin bu konuda önemli yerleri olabilir. Ben, iyice irdeleyince, bunların daha çok birer sonuç olabileceğini düşünüyorum.

Sonuç

Açık düşünmenin ve sindirerek öğrenmenin temeli anadiline dayanır. Ülkemizde düşünsel yaşamın ve bilimin gelişmesi için en başta kendi dilimize değer verilmesi ve Türkçe'nin geniş olanaklarına güvenilmesi gerekir. Bilimdeki hızlı gelişmelere, yeni buluşlara ve kavramlara "yaşayan dil" görüşü ile ayak uydurulamaz. Ya olduğu gibi Batı dillerinden alacağız ve aktarmacı, öykünmeci kalacağız ya da Türkçe'nin geniş kaynaklarından yararlanarak özerk düşünme ve bilgi dağarcığımızı genişleteceğiz. Bu da, bilim adamının, öncelikle ve özellikle kendi dilinin gücüne inanması ile olabilir. Çocuklarımız kendi dillerini kullandıkça, bilgi ve kavramlar daha açıklık kazanacak, daha kolayca özümsebilecek, onların dünyaları genişleyecektir.

Bu sözlerimden, yabancı dil öğrenmeyelim anlamı çıkarılmamalıdır. Wittgenstein'ın dediği gibi "unutmayalım ki dünyamızın sınırlarını dilimiz çizer". Belki de böylelikle, yetkeci eğitimin anlamadan ezberleten kalıplarından ve büyüsel düşünceye yol açan yetersizlik duygularından kurtulabileceğiz.

Sorunun çözümünün kolay olmadığı görülmektedir. Konu, toplumsal-kültürel gelişmenin hemen hemen her yönünü, eğitimi, dinsel inançları, siyaseti, bilimselliğe bağlılığı, kimlik duygusunu içermektedir. Ancak, yazmak ve yayınlamak çabalarımızda, yalnız bilimsel açıdan değil, bilim dili niteliğinin geliştirilmesi açısından da Türkçe dergilerin yayın yönetmenlerine ek sorumlulukların düştüğünü vurgulayarak sözlerime son vermek istiyorum.

Kaynaklar

Aksan D (1989, 1990) Her Yönüyle Dil. Cilt 1 ve 2, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksan D (1987) Türkçe'nin Gücü. Ankara: Bilgi Yayınevi. 3. Basım 1993.

Aksoy ÖA (1982) Dil Gerçeği, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Andreasen NC, Black DW (1991) Introductory Textbook of Psychiatry. Washington, DC: American Psychiatric Press. s.3

- Chricton M (1975) *Medical Obfuscation: Structure and Function*. New England Journal of Medicine,
- Dixon B (1993) *Plain words please*. New Scientist 20 March 1993: 39-40.
- Donald M (1991) *Origins of the Modern Mind: Three Stages in the Evolution of Culture and Cognition*. Cambridge: Harvard Universities Press. "
- Erikson EH (1965) *Childhood and Society*. New York: WW Norton.
- Evans M (1992) *Style and Substance: Maintaining a balance*. Eur J Surg; 158: 3-6
- Evans M (1994) *Scientific Writing and Medical Editing*. Symposium on Scientific Writing, Editing and Auditing in Medicine'de bildiri. Ankara: TÜBİTAK, Kasım 1994.
- Fowler NO (1979) *Vexatious Expressions in Current Medical Writing*. The American J Cardiology, Vol. 44, Nov. 1979 Editorial.
- Fulginiti VA (1983) *On Writing Medical Articles*. Am J Dis Child. 137:621-622.
- Gregory MW (1992) *The infectiousness of pompous prose*. Nature. 360:11-12.
- Ingelfinger FJ (1976) "Obfuscation" in Medical Writing. New Eng J Med 294 (10): 546-547.
- Lock SP (1976) *How Editors Survive*. Brit Med J, 3: 1118-1119.
- Morgan PP (1985) *Searching for a scientific writing style*. Can Med Assoc J, 133:Editorial.
- Özdemir E (1973) *Terim Hazırlama Kılavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özdemir E (1969) *Öz Türkçe Üzerine*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sayılı A (1978) *Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe (Kitap Bölümü) Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Şahin N (1978) *Dil ve Zihin İşleyişinin Etkileşimi (Kitap Bölümü) Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Osman Şevki (1929) *Tıp Tedrisatının Türkçeleştirilmesi*. Tıp Dünyası, 15 Mayıs 1929:459-461.
- Strasburger VC (1985) *Righting Medical Writing*. JAMA Vol. 254 No. 13: 1789-1790.
- Wilson A, Weinstein L (1990) *Language, Thought, and Interiorization*, Contemporary Psychoanalysis, 26: 25-40.